

Pràctiques artístiques, acció social, imaginació política - Quadern de les idees, les arts i les lletres

quaderndelesidees.press/practiques-artistiques-accio-social-imaginacio-politica/

Imatge: Escola Amadeu Vives a HortEstruch.

El Laboratori Social Metropolità (LSM) és un projecte artístic resident a l'Estruch de Sabadell que estableix un nexa entre la comunitat i el centre i els seus usuaris, que esdevé un node per repensar la ciutat a partir de l'experimentació amb les connexions entre art, activisme, pensament contemporani i compromís social, cercant dinàmiques i tàctiques conjuntes per promoure situacions que volen recuperar espais d'acció-relació social i cultural.

*—Però, quina és la pedra que sosté el pont? —pregunta Khubilai Khan. —El pont no és sostingut per aquesta o aquella pedra —respon en Marco—, sinó per la línia de l'arc que elles formen. Khubilai Khan roman silenciós, reflexionant. Després afegeix: —Per què em parles de les pedres? Només m'importa l'arc. En Polo respon: —Sense pedres no hi ha arc. (Italo Calvino, *Les Ciutats Invisibles*)*

*Artists/Citizens Citizens/Artists The artist brings specialized skills to the community table. The citizen brings local knowledge to the artist's table¹ (Susan Leibovitz Steinman, *Manifesto For Artists As Citizens*).*

Actualment un sector del col·lectiu artístic ha adoptat certs rols: de mediador i facilitador a comunicador, i, amb l'ús d'un repertori expandit, defineix la seva producció artística a partir d'objectius situats tant en l'esfera cultural com social. Qüestions socials, educatives, de justícia ambiental, són matèria de reflexió a partir de processos crítics i oberts que possibiliten una relació i connexió més íntima amb la seva audiència. L'artista s'hi implica activament i esdevé un agent pel canvi social.

En aquest sentit de canvi i tenint en compte els nous rols, des de l'àmbit de les arts s'experimenta amb nous models d'espais, que presentin les condicions necessàries per desenvolupar i compartir, de manera horitzontal, propostes diverses. Espais d'experimentació, i alhora de relació, de reflexió i, com suggereix G. Deleuze, «d'acció, teòrica i pràctica, que sustentaran xarxes, en un moment on ja no existeix la representació».²

Des de l'LSM considerem que construir una pràctica creativa crítica, alternativa, col·laborativa, precisa d'un espai dinàmic i autogestionat, en la línia d'una *autoinstitució*³, des del qual es puguin articular aquest tipus de projectes, així com implementar noves eines que permetin el reconeixement i difusió d'aquesta pràctica eficientment.

Imatge: Jornada Encreuaments Fèrtils.

En aquests espais, l'artista podrà establir-se com a «amfitrió» (*host*), un rol que sempre està connectat amb altres (l'audiència), que és flexible, que pot infiltrar-se en diferents llocs/situacions, observant o participant activament, i que promou la transformació del públic, d'un rol passiu a actiu.

Aquest caràcter d'amfitrió amb el qual l'artista esdevé curador, gestor cultural, educador, fertilitzador, mediador, acompanyant, connector, fa possible situacions d'intercanvi, respostes crítiques, i l'aparició de projectes autònoms que es resoldran a partir de processos creatius de col·laboració. Projectes que, a partir del desenvolupament de competències relacionals, creatives, d'innovació, promouran la participació activa del públic (convidat).

Investigar els conceptes en ús en els àmbits artístic i social, a partir dels quals expressar els nous comportaments artístics, la seva implicació social, les diferents audiències, com són els espais que els acullen..., precisa del reconeixement d'elements transformadors en el llenguatge. A mode de glossari, alguns dels conceptes als quals ens referim són: Espai Permeable / Intersticis / Compromís Social / Resistència Domèstica / Prototip

Espai Permeable

De les diverses definicions d'un espai permeable que es fan en disciplines com l'arquitectura o l'urbanisme, 'espai flexible al canvi d'aspecte i funció' o 'espai en el qual hom pot circular i realitzar diversitat d'activitats', referint-nos a espais de relació entre art i comunitat, ens sembla una definició encertada la que considera l'espai permeable com 'aquell que pot ser recorregut, connectat, o preparat per al seu ús (ús que pot canviar). Un espai obert, universal, on es realitza un intercanvi. És un continent, que permet l'accés i el moviment'⁴.

Les dinàmiques que es poden descriure a partir d'un espai permeable (i que són alhora el punt de partida del desenvolupament d'aquest espai), passen per un moviment a través del qual serien les fissures o intersticis de l'entorn on aquest espai s'inscriu, com per exemple allò que es considera un accident, allò no resolt o allò que trenca la norma. L'espai permeable és un espai de moviment, de mutació, de connexió..., un espai més eficient en la creació de trajectes, en el desenvolupament de possibilitats, que no pas en l'establiment d'una línia fixa enfocada a un propòsit determinat.

Dins les arts contemporànies trobem exemples d'aquests processos de permeació/connexió, que redefinint la pràctica artística a partir de la construcció d'espais de relació, i a través de formes emergents de compromís social, proposen enfocaments innovadors i posen en crisi la noció de límit. Entenent la mobilitat i mutabilitat com a condicions necessàries, s'apunta a la creació d'espais que puguin funcionar de manera autònoma, però també que puguin compartir un entorn més institucional. En aquest darrer cas, l'espai permeable actuaria com a element dinamitzador i potenciador a partir d'un principi simple de «transitabilitat» i a partir de protocols diferenciats de l'espai que l'acull.

Intersticis

L'interstici, 'petita esclatxa, petit espai buit, entre dos cossos o entre les parts d'un cos', segons el diccionari, o 'l'espai de relacions humanes, que suggereix possibilitats d'intercanvi', en el pensament de Karl Marx, seria doncs el punt d'entrada ideal per poder evolucionar cap a posicions crítiques, autònomes i d'apoderament comú, dins sistemes tancats i difusos. És a dir, l'interstici ens permet desenvolupar una cultura al marge, comuna, emancipadora, un espai de dissens vers la indústria cultural, almenys mentre aquesta no l'absorbeixi i tanqui la fissura, moment en què caldrà possiblement buscar un altre espai.

«També crec que l'interstici representa una dimensió essencial, ja que ens permet focalitzar-nos en un espai que és precisament un "entremig", que ens exigeix enfrontar-nos al problema de diferents llenguatges i al vincle entre ells, o al problema de les relacions de poder (l'explotació biopolítica de la vida) i la força (la resistència que s'expressa en la pràctica experimental d'un espai intersticial).»⁵

Compromís Social

Un ampli sector de la pràctica artística es mou lligat a altres disciplines i, des de l'activisme polític i social, promou projectes participats en entorns quotidians, rebutjant categoritzacions i fins i tot autoria.

Aquests projectes: recuperació d'un espai, disseny col·laboratiu, recerca d'un imaginari col·lectiu, pràctica cartogràfica, revisió històrica, creació de prototips, esdevenen fonamentals a l'hora de generar situacions educatives, de resolució de conflicte, reivindicatives..., serveixen per assajar una diversitat de formats i, més enllà de la participació i la col·laboració, cerquen la provocació, la negociació o una experiència immersiva, per tal d'engegar un debat i reflexió comuns entre els diferents agents socials i culturals que hi prenguin part.

La idea de laboratori com a context d'acció es fonamenta en l'establiment d'un punt de trobada «de baix a dalt» on es puguin posar en marxa activitats d'anàlisi i síntesi, de generació d'idees, i de reflexió per tal de promoure models cooperatius que incideixin en la cultura social de la ciutat. Des de promoure microsolucions a conflictes del dia a dia, a promoure canvis en les polítiques socials i culturals, l'experimentació a partir de les pràctiques artístiques i la creativitat social, tot plegat suposa un element clau a l'hora de repensar la ciutat i entendre les complexes interaccions urbanes.

Imatge: Treballs a HortEstruch.

Resistències Domèstiques

«El fonamental és el pas de la idea de construir espais contraculturals a la idea de la resistència activa.»⁶

Fer un hort, repensar un terreny abandonat, crear un jardí, recuperar memòria, reciclar material, fer una tertúlia, repartir llibres, obrir un espai de diàleg, col·laborar en accions ciutadanes, intercanviar, explorar, fer un recorregut per la perifèria, construir

imaginariis crítics, afavorir la creativitat col·lectiva, cuinar... Aquestes i tantes altres accions són comunes en l'art, i en la vida quotidiana.

Des del fer, les pràctiques artístiques activen i recullen microresistències necessàries per lluitar en situacions concretes. Són un element clau per poder desenvolupar espais de dissens, alhora que cerquen solucions creatives per i amb la comunitat en relació amb conflictes i qüestions comuns. Esdevenen, en definitiva, un agent de canvi.

Prototip

Model posat en pràctica, sense un resultat prefixat i amb la intenció d'aprendre dels errors i dels èxits.

Si un espai laboratori, pensat com a dispositiu possible per construir ciutat des d'un centre de producció artística, suposa un prototip que s'activa a partir de la connexió i la interacció entre diferents agents socials i culturals, els processos experimentals que s'engeguen entre ells poden esdevenir prototips d'eines de transformació, de comunicació, de compromís vers l'entorn urbà.

Imatge: Intervenció espai LSM.

Lsm Com A Laboratori

Sala de treball, espai de trobada, activitats obertes, microresidències; xarxa d'intercanvi local, accions per l'ecologia urbana; propostes d'artistes i plataformes socials; hort experimental i col·laboratiu; activitats pedagògiques, intercanvi de coneixements; cuina, tertúlies de sobretaula, micropublicacions; eines compartides, plataformes digitals, xarxes socials. Tot això a l'LSM, des de 2012, un espai híbrid de recerca i acció creativa, un espai permeable de treball i relació entre propostes artístiques i socials, locals i extralocals.

LSM és un projecte artístic resident a l'Estruch de Sabadell que estableix un nexa entre la comunitat i el centre i els seus usuaris, que esdevé un node per repensar la ciutat a partir de l'experimentació amb les connexions entre art, activisme, pensament contemporani i compromís social, cercant dinàmiques i tàctiques conjuntes per promoure situacions que volen recuperar espais d'acció-relació social i cultural.

En el marc del Centre de Producció Artística L'Estruch, l'LSM és una proposta que, explorant idees i escenaris possibles, afavoreix processos creatius i el plantejament de noves eines. Volent impulsar espais d'imaginació i resistència domèstica, es creuen formats per propiciar diàleg, xarxes i interaccions que, a mitjà i llarg termini, es desenvolupin des d'una posició crítica i proactiva.

Dins el seu programa, s'investiga per afavorir estratègies creatives de producció de contingut i dinamització col·lectives; per generar les microrespostes autònomes necessàries que nodreixin el paisatge de potencialitats ciutadanes, per construir el fet comú, i per recuperar en l'imaginari social la possibilitat de transformació.

Al Laboratori Social Metropolità, treballem amb la idea d'espai obert que permet l'experimentació col·laborativa per crear prototips que promoguin l'acció, la reflexió, la relació i processos d'aprenentatge compartit i de cocreació.

Pensar en prototips, com a manera d'assajar possibles solucions a un tòpic inicial, ens dóna l'oportunitat de treballar d'una manera no lineal, dibuixant el progrés al voltant de diferents nodes de significat, des d'intersticis des dels quals es fa possible plantejar qüestions i possibilitats que, amb encreuaments i diferents ritmes, atenen a la idea de retorn, no com un resultat prefixat sinó com l'establiment d'un procés de transformació.

LSM, és, en definitiva, un espai per desenvolupar conceptes, un espai de negociació i mediació, un espai per fer i sobre maneres de fer.

LSM és un projecte ideat i coordinat per Anna Recasens amb Acció Cultural Metropolitana.

Anna Recasens

1. Susan Leibovitz Steinman (2003). *Manifesto For Artists As Citizens: Grow Art For Survival*, Editors Anke Haarmann, Harald Lemke. ↵
2. G. Deleuze i M. Foucault (1977). "Intellectuals and power", a D. Bouchard (Ed.) Language, Counter- memory, Practice: *Selected Essays and Interviews by Michel Foucault*, (pàg. 205-217). Ithaca: Cornell University Press. ↵

3. 3, Jacob Jacobsen. *Notes on institutions, anti-institutions and self-institutions*.
Text based on presentation at the Control Seminar, August 16th February 2003. ↵
4. 4. Diverses versions extremes de diccionaris online de diverses matèries. ↵
5. 5. Eurozine. Articles *What makes a biopolitical space?* A discussion with Toni Negri, París, 17 de setembre de 2007. Traducció lliure d'Anna Recasens ↵
6. 6. Ídem. ↵

Comparteix a Whatsapp

Vols rebre els articles al teu correu electrònic?

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	

Nom (obligatori)

Correu electrònic (obligatori)

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avis legal i política de privacitat](#).

Anna Recasens

